

Sprawne funkcjonowanie Oddziału Magazynów i Konserwacji Zbiorów jest w życiu i pracy Biblioteki niezwykle ważne, dlatego też Dyrekcja w najbliższych latach dokładać będzie wszelkich starań dla ich dalszego, pełniejszego jeszcze rozwoju.

BOŻENA LASKOWSKA

ODDZIAŁ INFORMACJI NAUKOWEJ

Żyjemy w epoce panowania środków masowego przekazu i niespotykanego dotychczas tempa rozwoju wiedzy we wszystkich niemal jej dziedzinach, co pociąga za sobą zalew informacji różnego typu. Orientowanie się na bieżąco w postępach danej gałęzi wiedzy czy techniki wymaga dziś od pracownika nauki nie lada wysiłku, jakiemu nie zdoła sprostać jednostka bez pomocy dobrze zorganizowanego aparatu informacyjnego. Konieczność tworzenia wyspecjalizowanych ośrodków informacji jest dziś rzeczą oczywistą zarówno dla organizatorów nauki, jak i dla jej twórców. Na całym świecie powstają sieci informacyjne ośrodków różnego typu, których wspólnym celem (choć różnicami realizowanym — zależnie od specyfiki i możliwości instytucji nadrzędnych) jest zawsze gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie informacji. Szybki wzrost ilości wydawnictw o charakterze informacyjnym i zastosowanie w pracy ośrodków najnowszych osiągnięć techniki pozwala na coraz lepszą realizację tych zadań.

Biblioteki naukowe, zwłaszcza uniwersyteckie, od dawna pełniły pewne funkcje informacyjne; nie posiadając jednakże wyodrębnionych działów informacji ograniczały się przeważnie do wskazówek dotyczących zbiorów własnych (informacje biblioteczne).

W Polsce już w dwudziestoleciu międzywojennym żywo odczuwano tego rodzaju braki w pracy bibliotek i usiłowano im zaradzić. Inicjatywa wychodziła od bibliotekarzy. W r. 1936 Adam Łysakowski na IV Zjeździe Bibliotekarzy Polskich w Warszawie uzasadniał potrzebę organizowania oddziałów informacyjno-bibliograficznych w bibliotekach naukowych¹. Postulat ten doczekał się pełnej realizacji dopiero po drugiej wojnie światowej.

Dyrekcja Biblioteki KUL, doceniając w pełni znaczenie informacji bibliograficznej dla pracy naukowej, już w r. 1950 (po przeniesieniu Biblioteki do nowego

¹ A. Łysakowski: Organizacja oddziałów informacyjno-bibliograficznych. w: *IV Zjazd Bibliotekarzy Polskich. Referaty*. Warszawa 1936 s. 51—67.

gmachu) podjęła myśl utworzenia odrębnego działu informacji. Organizacją Oddziału zajął się wicedyrektor Biblioteki, mgr Witold Nowodworski, b. współpracownik Łysakowskiego z okresu swej pracy w Bibliotece Uniwersyteckiej w Wilnie, a później — w Państwowym Instytucie Książki w Łodzi.

Oddział Informacji Naukowej powstał w r. 1952, początkowo pod nazwą „Biuro Informacyjne”. Zakres jego pracy zaplanowano szerzej, niż ma to miejsce w większości tego typu oddziałów. Oprócz pełnienia funkcji ściśle informacyjnych, miał on jednocześnie stanowić warsztat pracy samokształceniowej dla bibliotekarzy oraz podstawę dla prac badawczych z dziedziny nauki o książce.

Z księgozbioru Biblioteki wyodrębniono wydawnictwa z dziedziny bibliologii i bibliografii (zarówno wydawnictwa zwarte, jak i czasopisma), sporządzono opisy do wewnętrznego katalogu alfabetycznego oraz do przyszłego katalogu systematycznego. Opracowania wymagała w klasyfikacji przyjętej przez Bibliotekę systematyka działu nauki o książce. Ze względów praktycznych wyodrębniono bibliografię (oznaczając ją symbolem D). W r. 1954 schematy działów C — bibliologia i D — bibliografia były już szczegółowo opracowane. Następnie książki posygnowano symbolami schematu i ustawiono je na półkach w układzie rzeczowym, odpowiadającym ściśle układowi kart w katalogu systematycznym. Umożliwiało to korzystanie bezpośrednio z księgozbioru, bez uprzednich poszukiwań w katalogu. Układ taki, niewątpliwie dogodny dla korzystających ze zbiorów, wymagał jednakże dużej rezerwy miejsca na regałach oraz szerokiego rozstawu półek ze względu na różnorodność formatów w poszczególnych działach. Był więc nieekonomiczny i w trudnej sytuacji lokalowej Biblioteki nie mógł być utrzymany.

Zarówno pierwotne pomieszczenie Oddziału (pokój na I p. od strony północnej), jak i drugie z kolei, znacznie większe (pokój na II piętrze za Czytelnią Główną) nie posiadały zaplecza magazynowego. Tak więc np. czasopisma należące do zbiorów Oddziału musiały być pomieszczone w wyodrębnionej części magazynu głównego i to, niestety, w dość dużej odległości od lokalu Biura Informacyjnego. Powodem tych trudności lokalowych był z jednej strony szybki wzrost księgozbioru Biblioteki, a z drugiej niewspółmierność tempa adaptacji gmachu do potrzeb Biblioteki.

Obok kłopotów lokalowych drugą poważną trudnością w pracy Oddziału w pierwszych latach jego istnienia był brak stałego personelu. Kierownikiem Oddziału, od chwili jego powstania (do końca r. 1966) był wicedyrektor Biblioteki, dr W. Nowodworski. W pracach technicznych pomagali stypendyści oraz, dorywczo, pracownicy innych działów. Była to mgr Jadwiga Niedźwiecka (Czytelnia Gł.), Zofia Raczkowska (Oddz. Czasopism) i mgr Bożena Laskowska (Oddz. Oprac. Alfabet.). W r. 1960 została przydzielona do Oddziału Informacji 1 osoba w pełnym wymiarze godzin — mgr B. Laskowska, która od r. 1967 pełni funkcję kierownika Oddziału. W lutym 1969 r. uzyskano drugiego stałego pracownika, mgr Marię Markarską.

Już od r. 1953, równocześnie z pracami organizacyjnymi, Biuro pełniło funkcje ściśle informacyjne. Przede wszystkim było to załatwianie kwerend. Poza tym przejęto od Działu Wypożyczalni sprawdzanie z katalogiem rewersów okrężnych, zarówno wychodzących z Biblioteki jak i napływających z innych bibliotek. Prowadzono dwie kartoteki rewersów okrężnych: a) zrealizowanych, b) niezrealizowanych — w celu ułatwienia ewentualnych powtórnych poszukiwań tej samej (już zamawianej) książki. Obecnie rewersami okrężnymi zajmuje się Wypożyczalnia Zamiejscowa, korzystając z pomocy Oddziału Informacji tylko w wypadkach konieczności poszukiwań bibliograficznych.

Wiele uwagi poświęcono w tym czasie (od r. 1955) katalogowi systematycznemu (działy C i D) dążąc do tego, by stanowił on pełny i przejrzysty obraz zbiorów Biblioteki z dziedziny nauki o książce. Poszerzono katalog systematyczny, zwłaszcza dział bibliografii osobowych, opisami pozycji niesamoistnych wydawniczo. Bibliografie dotyczące poszczególnych osób wypisano ze sprawozdań towarzystw naukowych, z ksiąg pamiątkowych, z czasopism naukowych polskich i (wybranych) zagranicznych. Uwzględniono tu na pierwszym miejscu osoby związane z Uniwersytetem, następnie przedstawiciele tych dziedzin wiedzy, które są reprezentowane na KUL, a więc przede wszystkim teologii, filozofii, nauk humanistycznych i społecznych. Prace te są kontynuowane obecnie w oparciu o bibliografię bibliografii. Odnotowuje się również zestawienia bibliograficzne zawarte w wydawnictwach napływających bieżąco do Biblioteki.

Przełomową datą w dziejach Oddziału Informacji był r. 1963. W czerwcu tego roku, dzięki szczególnej trosce i staraniom dyrektora Biblioteki, o. R. Gustawa, przeniesiono księgozbiór do nowego lokalu na II piętrze, przystosowanego w tym celu z dawnych pomieszczeń magazynowych. Umożliwiło to tymczasowe zorganizowanie czytelnicy z dobrym zapleczem magazynowym. Jednocześnie przeprowadzono reorganizację Oddziału. Wyodrębniono księgozbiór podręczny ustawiony w czytelnicy w porządku rzeczowym. W skład jego weszły również te bibliografie ogólne, które dotychczas z konieczności pozostawały w Czytelnicy Głównej. Księgozbiór bibliologiczny natomiast ustawiono w części magazynowej, rezygnując z jego układu rzeczowego ze względu na konieczność lepszego wykorzystania miejsca przy znacznym powiększeniu zbiorów i stałym ich wzroście liczbowym. W r. 1963 przybyło blisko 2 tys. wol., pomimo tego, iż jednocześnie przeprowadzono selekcję księgozbioru; wycofano do magazynu ogólnego Biblioteki: archiwistykę, stare katalogi bibliotek szkolnych, mniej wartościowe bibliografie zalecające — łącznie ok. 500 wol.

W pierwszym dziesięcioleciu istnienia Oddziału księgozbiór jego wzrósł przeszło ośmiokrotnie (w r. 1953 — 1,5 tys. wol., w r. 1963 — 12,5 tys. wol.).

Czytelnicy Oddziału Informacji przez pierwsze dwa lata (1963—1965) otwarta była tylko w godzinach przedpołudniowych, ze względu na brak personelu (1 osoba). Od października 1965 r. uzyskano pomoc w dyżurach, co umożliwiło udostępnianie księgozbioru informacyjnego na miejscu także w godzinach popołudniowych. Do tego czasu korzystano z pośrednictwa Czytelnicy Głównej. Z księgozbioru podręcznego Czytelnicy Oddz. Informacji czytelnicy korzystają na zasadzie wolnego dostępu do półek. Z magazynu Oddziału książki dostarcza dyżurny bibliotekarz.

W czasie od zorganizowania Czytelnicy (1963) do końca r. 1969 korzystało z niej ponad 14 tys. osób.

W skład księgozbioru podręcznego wchodzi: Bibliografie bibliografii retrospektywne (m. in. Petzholdt, Vallée, Stein, Schneider, Bohatta, Malclès, Winchell — 8 wyd., *Verzeichnis laufend erscheinenden Bibliographien*, Vesenyi, Besterman, — 4 wyd., Totok-Weitzel-Weimann — 3 wyd., *Index bibliographicus*, Hahn — 3 wyd., Sawoniak) i bieżące, jak np. *Bibliographic Index*, *Bibliographie der deutschen Bibliographien*, *Bibliografia Bibliografii i Nauki o Książce*, *Bibliografija soverskoj bibliografii*; —

Bibliografie ogólne międzynarodowe, np. Hain-Copinger, Graesse, Index translationum; —

Bibliografie narodowe, retrospektywne i bieżące, w układzie alfabetycznym krajów: angielskie, austriackie, belgijskie, czeskie, francuskie, hiszpańskie, niemieckie, polskie, rosyjskie, szwajcarskie, włoskie; —

Bibliografie czasopism: *International Index to Periodical*, Dietrich, *The Catholic Periodical Index*, *Bulletin Signalétique*, *Bibliografia Zawartości Czasopism*. Jak widać z powyższego zestawienia, umieszczono tu bibliografie zawartości czasopism; bibliografie tytułów czasopism znajdują się w Dziale Czasopism, jako jego księgozbiór podręczny; indeksy (wieloletnie) poszczególnych czasopism ustawione są w Czytelnicy Informacyjnej w układzie alfabetycznym tytułów czasopism; —

Bibliografie osobowe ogólne (Arnim, Rhodes i Simoni, Weller, Quéraud, Holzmann i Bohatta, Bar, Masanov) oraz poszczególnych osób w układzie alfabetycznym nazwisk osób, których dotyczą; —

Bibliografie poszczególnych dziedzin wiedzy. W skład księgozbioru podręcznego wchodzi zasadniczo bibliografie tych dziedzin wiedzy, które są reprezentowane na KUL. Zgodnie ze specjalnością Biblioteki są to przede wszystkim bibliografie teologii, następnie filozofii z psychologią, historii, filologii — ogólnej i porównawczej, filologii klasycznej i nowożytnej; a ze szczegółowych: filologii polskiej oraz podstawowe bibliografie filologii angielskiej, francuskiej i niemieckiej; poza tym bibliografie historii sztuki oraz podstawowe bibliografie nauk społeczno-ekonomicznych i prawa. Warto tu wspomnieć o wydawnictwach abstraktowych, jak *Psychological Abstracts*, *Religious and Theological Abstracts*, *Historical Abstracts*, *Sociological Abstracts*. Stanowią one ważną pozycję w księgozbiórce podręcznym Oddziału Informacji, gdyż dają przegląd najnowszych osiągnięć w dziedzinie nauk, które reprezentują. Bibliografie innych dziedzin wiedzy (np. geografii, etnografii, nauk przyrodniczych), jako mniej wykorzystywane, ustawione są w magazynie podręcznym Oddziału.

W układzie działów i symbolice ich oznaczania literowego zastosowano konwencję przyjętą przez Bibliotekę, zarówno dla katalogu systematycznego jak i księgozbioru podręcznego Czytelnicy Głównej. Sygnatura rzeczowa składa się z dwóch elementów: literowego — symbol działu i cyfrowego — numerus currens saltans w obrębie danego działu.

Oprócz bibliografii w skład księgozbioru podręcznego wchodzi informatory ogólne, podstawowe dzieła z zakresu nauki o książce, katalogi rękopisów i bibliotek polskich. Ze względu na brak miejsca w lokalu Oddziału Informacji, a także z uwagi na specjalne potrzeby innych działów Biblioteki, pewne partie księgozbioru o charakterze bibliograficznym umieszczone zostały poza Oddziałem Informacji. Należą tu wspomniane wyżej bibliografie tytułów czasopism, katalogi wielkich bibliotek zagranicznych — np. Library of Congress w Waszyngtonie, paryskiej Bibliothèque Nationale itp. ustawione w pracowni Oddziału Opracowania Alfabetycznego Druków Zwartych Nowych jako pomoc w pracy tego działu; bibliografie i katalogi inkunabułów i starodruków przeniesiono do pracowni Sekcji Starych Druków — jako jej księgozbiór podręczny. Tu znalazły się także bibliografie osobowe zgromadzeń zakonnych rejestrujące przeważnie piśmiennictwo dawne.

Księgozbiór Oddziału Informacji liczy obecnie 18.863 wol. (wg stanu na dzień 31 grudnia 1969 r.). Wzrost jego przedstawiał się w ciągu osiemnastu lat istnienia Oddziału jak następuje:

rok	1953	1957	1960	1963	1966	1969
wol.	11548	4853	8580	12500	15745	18863

Od 1950 r. dział nauki o książce, obejmujący zagadnienia jej produkcji, obiegu i konsumpcji, a zwłaszcza wszelkiego typu bibliografie, są przedmiotem szczególnej troski o. Dyrektora i stąd zbiór ten przedstawia się imponująco. Warto zaznaczyć, że karty powielane katalogu systematycznego Oddziału włączane są do Katalogu Centralnego Biblioteki Narodowej w Warszawie.

W kwietniu 1969 r. Oddział Informacji przeniesiony został na parter, do większego lokalu uzyskanego z przebudowy hallu Biblioteki. Pozwoliło to na rozszerzenie księgozbioru podręcznego. Pozostałą część zbiorów umieszczono w połączonych z Czytelnią suterrenach. Nowa Czytelnia Informacyjna jest jednocześnie pracownią Oddziału.

Każda przeprowadzka daje w konsekwencji większe możliwości i lepsze warunki udostępniania materiałów informacyjnych czytelnikom — jednak i ten nowy lokal (czwarty w historii Oddziału Informacji) wkrótce stanie się zbyt ciasny. Świadczy to o dynamicznym rozwoju Biblioteki.

Zadaniem Oddziału jest gromadzenie i udostępnianie informacji bibliograficznych. Ma on służyć pomocą pracownikom nauki i studentom w zbieraniu materiałów do prac naukowych. Podstawą informacji są zgromadzone wydawnictwa bibliograficzne, informatory, katalogi wielkich bibliotek itp. oraz katalogi własne Biblioteki, zwłaszcza katalog systematyczny. Oddział Informacji posiada katalog alfabetyczny zbiorów własnych (wydawnictw zwartych i czasopism) oraz katalog systematyczny, który stanowi wyodrębnioną część katalogu rzeczowego Biblioteki i obejmuje całość jej zbiorów z dziedziny nauki o książce i bibliografii.

Dyżurny bibliotekarz w Czytelni Oddziału Informacji służy czytelnikom pomocą w poszukiwaniach bibliograficznych i bibliotecznych. W statystyce uwzględnia się tylko bardziej czasochłonne z tych porad. W okresie od 1962 do końca r. 1969 zanotowano ich 910. Odpowiada się również na pytania telefoniczne, w pierwszym rzędzie pracowników nauki, osób przyjezdnych i oddziałów informacji innych bibliotek lubelskich.

Do prac Oddziału należy załatwianie kwerend krajowych i zagranicznych, zarówno bibliotecznych jak i bibliograficznych. Ze względu na charakter Biblioteki (humanistyczny) nie sporządza się zestawień bibliograficznych do prac studenckich, magisterskich ani doktorskich. Zestawienia takie sporządza się natomiast dla instytucji, dla osób zamieszkałych za granicą lub w kraju w małych miejscowościach, nie posiadających biblioteki.

W latach 1955—1969 załatwiono łącznie 739 kwerend.

Do prac Oddziału należy także redagowanie Biuletynu — *Wykazu Ważniejszych Nabytków Biblioteki*. Biuletyn obejmuje najnowsze nabytki zagraniczne w układzie działowym. Jest on przepisywany na maszynie w pięciu egzemplarzach, z których cztery przekazywane są zakładom Uniwersytetu, a jeden wykładany w Czytelni Głównej dla użytku czytelników.

Ważnym zadaniem Oddziału Informacji jest również tzw. przysposobienie biblioteczne studentów. Dla studentów pierwszego roku organizowane są wykłady i ćwiczenia mające na celu zapoznanie ich z działami udostępniania Biblioteki i sposobami korzystania z jej zbiorów. Dla studentów trzeciego roku studiów organizowane są zajęcia wprowadzające do korzystania ze zbiorów bibliograficznych.

Ze specjalnego charakteru Biblioteki KUL wynika jeszcze jedna rola jej Oddziału Informacji Naukowej. Z inicjatywy dyrektora Biblioteki, o. R. Gustawa, powstał wyodrębniony ze zbiorów Księgozbiór Teologiczny (wydawnictwa posoborowe w wyborze), który dało się umieścić w Czytelni Inform. dzięki powiększeniu lokalu przez dobudowanie galerii na wysokości I piętra. Opracowywaniem i udostępnianiem tego zbioru zajmuje się personel Oddziału Informacji. Księgozbiór ten daje aktualny obraz rozwoju myśli teologicznej po Soborze Watykańskim II.